

Zeitschrift: Beiträge zur nordischen Philologie
Band: 59 (2017)

Artikel: Glavendrupstenen : forbandelse og forvandling
Autor: Hermann, Pernille
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-858051>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 22.11.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Glavendrupstenen: Forbandelse og forvandling

PERNILLE HERMANN (AARHUS)

Området ved Glavendrupstenen på Fyn i Danmark er et eksempel på, hvordan kollektive erindringer i århundreder har materialiseret sig på et og samme sted. Runestenen, som er dateret til begyndelsen af 900-tallet, er i sig selv udtryk for vikingetidens erindringskultur i en meget basal forstand, idet den er en mindesten for en stormand ved navn Alle.¹ Runestenen, som omtrent står på sin oprindelige plads, fik i første halvdel af 1900-tallet selskab af andre sten, som tilsammen danner en minde-lund for nationale begivenheder i Danmark. Med etableringen af dette erindringssted blev runestenen genbrugt i en ny sammenhæng og indgik som fundamentet i et lokalsamfunds forsøg på at styrke en national identitet.²

Glavendrupstens indskrift lyder således:

Ragnhild satte denne sten efter Alle Sølve, viernes gode, hirdens hæderværdige thegn. Alles sønner gjorde disse kumler efter deres fader og hans kone efter sin mand, men Sote ristede disse runer efter sin drot. Thor vie disse runer. Til en "ræte" vorde den, som {ailti} denne sten eller drager den efter en anden (fjerner den og sætter den som minde over en anden).³

Som det fremgår af indskriften dannede stenen og den tilhørende skibssætning i 900-tallet et erindringssted for en stormand, der var afgået ved døden. Jürg Glauser har i flere sammenhænge behandlet erindringens forbindelse med steder. Han har bl.a. skrevet, at: "Graves and barrows (*legstaðir* and *haugstaðir*) are the media from which memory is constituted: it is around them that the memory of the dead [...] crystallizes" (Glauser, 2007: 19). Indskriften viser, at Ragnhild, Alles kone, og hans sønner, de personer, der stod bag etableringen af monumentet, var bevidste om stedets betydning for erindringen om den døde. Indskriften er fordelt på stenens tre sider. På den smalle side, dens kant, er der en forbandelse mod den mand, der måtte skænde, fjerne eller sætte stenen til minde om en anden. Erindringen er levende og foranderlig, den holdes i live i eftertiden, så længe som dens genstande og symboler betragtes som relevante og meningsfulde. Måske er det i erkendelse heraf, at

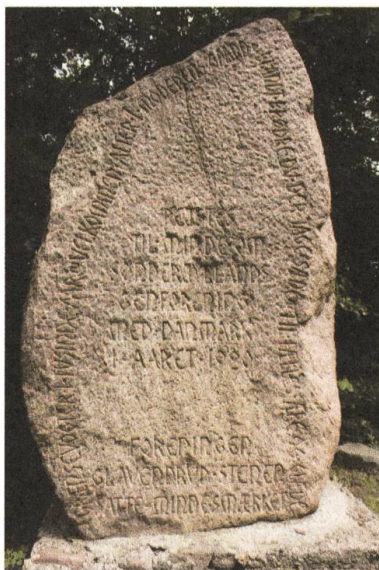
¹ Runestenen blev fundet i slutningen af 1700-tallet. Om dens genrejsning, rekonstruktion af skibssætning og tolkning af indskrift se Wimmer, 1899-1901: 369-383 og Boman, 2005.

² Om erindringssteder i betydningen *lieux de mémoire* se Nora, 1989.

³ Efter *Danske runeindskrifter*, Københavns Universitet; <http://runer.ku.dk/>. Flere ord i indskriften er ikke tolket præcist, bl.a. **ailti**, der nok henviser til ødelæggelse af monumentet, og "ræte" (**rita**), der formentlig er et stærkt nedsættende ord om en person (Jacobsen og Moltke, 1942: 702; Imer, 2016: 256).

Billede 1: Glavendrupstenen er tætbeskrevet på tre sider, her ses stenens A-side. Indskriften begynder nederst i anden linje fra højre (Foto: Pernille Hermann 2016)

Billede 2: Genforeningsstenen er en ud af flere nationale mindesten, der blev rejst i nærheden af Glavendrupstenen i perioden 1915-1946 (Foto: Pernille Hermann 2016)

Ragnhild og sønnerne med en forbandelse vil forsøge at kontrollere erindringen om Alle; en kontrol, der udføres med en forankring af mindet til dette specifikke sted og en identifikation til denne konkrete sten. Runestenens placering kan ikke være tilfældig. Sten og skibssætning er placeret ved en gravhøj fra bronzealderen. I dette valg ligger der en reference til fortiden, og det er udtryk for en genanvendelse, der etablerer en forbindelse bagud i tid (Andrén, 2013). Desuden har stenen skålformede huller, formentlig efter symbolsk aktivitet i bronzealderen (Jacobsen og Moltke, 1942: 993), så også stenen er genbrug; den har palimpsestens karakter. I citatet ovenfor peger Glauser på mediets relevans for erindringen, et emne som han på nybrydende vis har stået i spidsen for at indføre i studiet af før-moderne nordisk litteratur. Glavendrupstenens indskrift er selvreflekterende og afslører en bevidsthed om monumentets medialitet. Teksten referer to gange til “denne sten” (**stain þansi**) og peger derved på stoffet og materialiteten, og den nævner “disse kumler” (**kubl þausi**) (Wimmer, 1899-1901: 379), som – fordi der i indskriften også refereres til runer (**runar**) – i dette tilfælde må henvise til stensætningen (381). Indskriftens to referencer til runerne henviser til tegnenes tilblivelse (runemesteren Sotes fysiske indgravning) og til deres hellighed, som søges opnået med en henvendelse til guden Thor. I indskriften ligger der en opfattelse af, at mindet om Alle er indkapslet i materialiteten (stenene) og tegnene (runerne), som tillige har gudens beskyttelse. Monumentet samler tider og verdener, det henter en merbetydning fra fortiden, er orienteret mod nutiden og gruppen, der står bag etableringen af monumentet, og peger fremad på det minde, som monumentet vil konstruere for eftertiden, og derudover samler den denne verden og gudernes verden.

Billede 3: Glavendrupstenen og den rekonstruerede stensætning fotograferet fra en af bronzealderhøjene (Foto: Pernille Hermann 2016)

Århundrede senere danner runestenen et centrum i en mindepark.⁴ Det fremgår af de senere stens udtryk, at der kan lånes formelle, tekstuelle og indholdsmæssige elementer fra runestenen; stenene indgår i en dialog på tværs af tid. Eksempelvis er genforeningsstenen fra 1920 ligesom runestenen af rødtligt granit, den anvender en vertikal skriveretning, som er typisk for runesten, og indskriften danner et bånd langs fladens kant (en indramning, som dog ikke ses på Glavendrupstenen). Det fremgår tydeligt, hvem afsenderen er, nederst på stenens flade står der, at “Foreningen Glavendrupstenen satte mindesmærket”. Heller ikke denne stens funktion er begrænset til ønsket om at fastholde en udvalgt begivenhed, den er også orienteret mod erindringskulturen selv.

I forhold til etableringen af runestenen og skibssætningen er det vanskeligt at rekonstruere den kultiske eller performative kultur, der knyttede sig til stedet (Mitchell, 2013). Men i forbindelse med mindeparken har vi en viden om den ceremonielle kontekst, som bl.a. har inkluderet grundlovs møder, gymnastikstævner og andre forsamlinger. Her har også verbale udtryk, bl.a. det 42 strofer lange digt, *Glavendrupdigtet*, spillet en rolle (Nielsen, 1927: 5-12). Digtet, som blev fremsagt til et gymnastikstævne i 1927, underbygger, at stedskontinuiteten var medtænkt i etableringen af mindelunden:

⁴ Lokalforeningen *Glavendrupstenen* etableredes i 1906 (Nielsen, 1927). Flere mindesten er rejst på stedet mellem 1915-1946 (for grundlovsændringen i 1915, genforeningen af Sønderjylland med Danmark, 1100-året for Ansgars mission, 400-året for reformationen og for befrielsen) (Adriansen, 2010).

*Her er et gammelt Mindested
fra fjerne Fortids Dage
om Oldtidsfolkets Maal og Med,
som Slægten ofte dvæler ved,
naar den sig ser tilbage.
(Nielsen, 1927: 5)*

Digtet udtrykker ganske eksplicit, at der kan hentes autoritet fra fortiden, og at 'oldtiden' kan tjene som en model, som nutiden kan lære af og spejle sig i. Det sparsomme indhold i runeindskriften fiktioniseres:

*Og Alle hed den Herre, som
var Gudehusets Vogter.
Han søgte straks sin Helligdom,
naar træt og mødig hjem han kom
fra vilde Viking-Togter.
(Nielsen, 1927: 5)*

I flere strofer fortælles der om Alle og Ragnhild, fortidens store mænd og kvinder, om heldedød, gravlæggelse, guder, Valhal og runemesteren Sote. Det fremgår, at fortiden er et forbillede for ungdommen, som kan hente 'styrkesaft' og 'manddomskraft' fra oldtidens helte (Nielsen, 1927: 11). I kraft af integrationen i mindelunden forvandles runestenen til en national-romantisk markør.

Stedskontinuiteten, som går tilbage til bronzealderen, er stærk i Glavendrup, men erindringerne og de tilhørende aktiviteter er vidt forgrenede og fluktuerende. Den erindringskultur og den ideologi, som materialiserede sig i mindelunden, bevarede – ligesom Ragnhilds og Alles sønners kultur – ikke sin gennemslagskraft (Boman, 2005: 29). Runestenen står på sin plads, i perioder står den isoleret og uden meningsgivende kontekst, som arkiveret eller passiv erindring. Et af de seneste tiltag på stedet, som har givet stenen en ny kontekst, er et vikingemarked (i 2015). Også i den situation udgør runestenen stedets centrum, idet netop denne sten giver autenticitet til aktiviteten. Fokus er flyttet fra forestillinger om det nationale til populærkultur eller historisk turisme, men måske er det netop de former, som i disse år giver erindringen om Alle, Ragnhild og Sote og deres tid de bedste betingelser.

Litteratur

- Adriansen, Inge. 2010. *Erindringssteder i Danmark* (København: Museum Tusulanums Forl.).
- Andrén, Anders. 2013. "Places, Monuments, and Objects. The Past in Ancient Scandinavia", *Scandinavian Studies*, 85: 267-281.
- Boman, Mogens. 2005. *Runestenen i Glavendrup* (Gentofte: Bellevue).
- Glauser, Jürg. 2007. "The Speaking Bodies of Saga Texts", in *Learning and Understanding in the Old Norse World. Essays in Honour of Margaret Clunies Ross*, ed. Judy Quinn, Kate Heslop and Tarrin Wills (Turnhout: Brepols), s. 13-26.
- Imer, Lisbeth. 2016. *Danmarks runesten. En fortælling* (København: Gyldendal).
- Jacobsen, Lis og Erik Moltke. 1942. *Danmarks runeindskrifter. Text* (København: Ejnar Munksgaards forlag).
- Mitchell, Stephen. 2013. "Memory, Mediality, and the 'Performative Turn': Recontextualizing Remembering in Medieval Scandinavia", *Scandinavian Studies*, 85: 282-305.
- Nielsen, R. 1927. *Glavendrupdigtet og Glavendruplundens historie* (Odense: Fyns Tidendes Bogtrykkeri).
- Nora, Pierre. 1989. "Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire", *Representations*, 26: 7-24.
- Wimmer, Ludvig F.A. 1899-1901. *De danske runemindesmærker. Bd. 2: Runestene i Jylland og på øerne (undtagen Bornholm)* (København: Gyldendalske boghandels forlag).